

Adresseliste

Trondheim, 12.06.2019

Deres ref.:
[Deres ref.]

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2019/7136

Saksbehandler:
Kari Bjørneraas

Avgjørelse i klagesak - kvotevedtak for jakt på villrein i Hardangervidda villreinområde i 2019

Miljødirektoratet opprettholder Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet sitt vedtak om kvote for jakt på villrein i Hardangervidda villreinområde i 2019. Fellingskvoten er på 6000 voksne bukker. Miljødirektoratet kan ikke se at det foreligger nye opplysninger som tilsier at vedtaket bør endres, og klager gis derfor ikke medhold.

Vi viser til felles klage datert 10. mai 2019 fra Odda fjellstyre og Røldal fjellstyre på Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet sitt vedtak om fellingskvote på villrein datert 23. april 2019. Klagen støttes av Røldal Grunneigarlag, Rauland fjellstyre, Vestfjell Grunneierlag, styret i reinsjaktlaget Ullarhov-Tinn kommune, HA 10 Kvalnes-Fresvik utmarkslag, HA 267A Berunuten vest og HA 296 Odda Storvald. I tillegg er det kommet inn en klage fra HA 226 I/S Laagefjeld.

Sakens bakgrunn

Skrantesjuka (CWD) er en svært alvorlig sykdom for hjortedyr som fører med seg lidelse og sikker død for smitta dyr. Funnet av skrantesjuka i Norge blir tatt svært alvorlig, og som et viktig ledd i å prøve å bekjempe sykdommen er hele villreinbestanden i Nordfjella sone 1 tatt ut. Bestanden i Nordfjella skal bygges opp igjen, og villreinbestanden på Hardangervidda er aktuell som kildebestand.

I brev fra Mattilsynet datert 26. mars 2019, skisseres det hvordan man i løpet av ett til to år kan oppnå 90 % sikkerhet for at villrein på Hardangervidda ikke er smitta med skrantesjuka. I brevet skisseres det et jaktuttak som kan bidra til å nå disse målene, noe som innebærer testing av mange bukker. Friskmelding av Hardangervidda er relevant i den videre kartleggingen av skrantesjuka, i arbeidet mot sykdommen, men også for en ev. overføring av villrein til Nordfjella sone 1. Mattilsynet - som har ansvar for håndtering av sykdom på dyr i Norge - har satt som mål å være minst 99 % sikre på at det ikke er smitte i en bestand før den har status som friskmeldt. Før villrein kan flyttes til sone 1, må bestanden dyrene skal hentes fra være erklært fri for skrantesjuka.

Basert på oppfordringen fra Mattilsynet om å innrette årets villreinjakt mot voksne bukker for å sikre tilstrekkelig prøvetilfang fra Hardangervidda, har Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet, etter forslag fra Hardangervidda villreinutval, vedtatt en fellingskvote på 6000 voksne villreinbukker i Hardangervidda villreinområde i 2019.

Lovgrunnlaget

Etter forskrift 8. januar 2016 nr. 12 om forvaltning av hjortevilt (hjorteviltforskriften) § 28 skal villreinutvalget oppfordres til å fremlegge forslag til fellingskvote før villreinnemnda etter samme paragraf vedtar årlig fellingskvote på villrein innen 1. mai. Kvoten skal fordeles på ulike kategorier dyr, jf. hjorteviltforskriften § 29. Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet har fått dispensasjon fra denne paragrafen, og kan i 2019 tildele kun voksne bukker, jf. Miljødirektoratets vedtak datert 30. april 2019. Etter hjorteviltforskriften § 36 er det Miljødirektoratet som er klageinstans for vedtak fattet av villreinnemnda.

Etter lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 7 skal prinsippene i §§ 8 til 12 legges til grunn ved utøving av offentlig myndighet. Offentlige avgjørelser som kan få følger for naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på eksisterende og tilgjengelig kunnskap om arters bestandssituasjon samt effekten av påvirkning, jf. naturmangfoldloven § 8.

Saksgang

Hardangervidda villreinutval sendte på høring et forslag til fellingskvote på 7000 voksne bukker (2,5 år og eldre) for jakt på villrein i 2019. Etter endt høring ble antallet justert ned til 6000 voksne bukker, og villreinutvalget sendte sitt endelige forslag til kvote til Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet, jf. brev fra Hardangervidda villreinutval datert 10. april 2019. Nemnda fulgte tilrådingen og vedtok den 23. april 2019 en fellingskvote på 6000 voksne bukker for Hardangervidda villreinområde i 2019. Villreinnemndas kvotevedtak ble påklaget, og klagen ble behandlet i nemndsmøte den 23. mai 2019. Villreinnemnda kunne ikke se at det framkom nye momenter i klagen. De opprettholdt sitt vedtak og sendte den 24. mai 2019 saken til Miljødirektoratet for endelig avgjørelse.

Klagers anførsler

Odda fjellstyre har sammen med Røldal fjellstyre sendt én samlet klage på to ulike vedtak:

- Villreinnemnda sitt vedtak om kvote for jakt på villrein av 23. april 2019 (ref. 12/19). Dette vedtaket omhandler antall fellingstillatelser og fordelingen på kategorier dyr for villreinjakta 2019.
- Miljødirektoratet sitt vedtak om dispensasjon av 30. april 2019 (ref. 2019/5892). Denne dispensasjonen gir Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet mulighet til å tildele fellingstillatelser på kun voksne villreinbukker i 2019.

Klager ber om at de to vedtakene nevnt over vurderes samlet av begge klageinstanser. Under oppsummeres de anførselene som i hovedsak er relatert til vedtaket om fellingskvote.

Da Miljødirektoratet har utarbeidet en reetableringsplan for villrein i Nordfjella sone 1 sammen med Mattilsynet, ber klager om at det vurderes om Miljødirektoratet er rette organ til å avgjøre saken.

Klager påpeker at faren for at det er skrantesjukesmitte på Hardangervidda er veldig lav. Klager viser til at det er uttalt at smitten ikke stammer fra Hardangervidda. Videre mener klager at det ikke er noen krise om målet om 90 % sikkerhet for at skrantesjuke ikke finnes hos villrein på Hardangervidda oppnås, og hevder det er dokumentert at villreinbestanden på Hardangervidda er frisk med tilnærmet 100 % sikkerhet.

Klager påpeker at et stort antall fellingstillatelser på kun voksen bukk fører til at alle jegere skal felle samme kategori dyr, som igjen kan føre til uheldige jaktsituasjoner. Dette kan for eksempel

være skadeskyting av andre kategorier dyr dersom bukkene trekker inn i flokker, og at jegere skyter på samme flokk med påfølgende økt fare for skadeskyting. Samtidig påpeker klager på at det er unødvendig å utsette dyrene for den store belastningen kvotevedtaket vil medføre.

Bukkene graver fram maten om vinteren, og klager peker på at færre bukker vil bety dårligere tilgang til mat for simler med kalver som jager bort bukkene. Dette kan bli spesielt utfordrende dersom det kommer et par harde vintre. Færre bukker kan også føre til at simlene kommer i senere brunst, kalvevektene kan bli lavere, og kalvedødeligheten øke.

Klager peker på at bukkene bruker store areal på Hardangervidda og er bekymret for at det vil ta lang tid før bruken av enkelte arealer gjenopptas dersom en stor andel bukk felles. Klager viser her til et eksempel fra området rundt Hardangerjøkulen hvor det ble jaktet hardt på bukker for mange år siden. Siden har det ikke kommet bukker tilbake til dette området fra Hardangervidda.

Klager påpeker at ordførerutvalget rundt Hardangervidda ikke er direkte involvert i arbeidet med skrantesjuebekjempelse, slik ordførerne i Nordfjella i større grad er.

Klager etterspør hva som skjer dersom det oppdages skrantesjue på Hardangervidda, og henviser til en kronikk i Nationen hvor de mener det er en del spørsmål som bør besvares. Klager viser ikke til bestemte punkter, men i kronikken stilles det blant annet spørsmål om hvilke konsekvenser en reduksjon av den voksne hanndyrbestanden til 10 prosent vil ha, og om faktagrunnlaget som tilsier at hanndyr i Nordfjella sone 1 i større grad var rammet av skrantesjue enn hunddyr.

Klager mener Mattilsynet sine krav til prøvetaking og trusler om vinterjakt styrer villreinutvalgets kvoteforslag og villreinnemndas kvotevedtak, og foreslår å benytte to ekstra år på å friskmelde villreinbestanden på Hardangervidda for skrantesjue.

Klager viser til tall fra villreinnemnda som tilsier at det er 2100 bukker i bestanden før jakta 2019. Med felling av 1800 bukker vil det være 300 igjen etter endt jakt. Klager viser videre til en utregning som tilsier at det - medregnet kalvetilveksten - vil være 750-780 voksne bukker i bestanden før jakta i 2020, og at det med en felling på 560 bukker i 2020 kun blir ca. 200 bukker igjen i villreinbestanden på Hardangervidda. Dette mener klager strider med prinsippene i naturmangfoldloven. Klager påpeker også at en så lav bukkeandel vil komme dårlig ut i forhold til den foreslåtte kvalitetsnormen for villrein.

Odda fjellstyre og Røldal fjellstyre forslår en fellingskvote på 3500 valgfrie dyr i 2019. De viser til at det i gjennomsnitt har vært felt 41 % voksen bukk på såkalte fridyrskort de siste tiårene. I tillegg viser de til muligheten for fellesjaktavtaler mellom enkelte vald, fjellstyrer og statsallmenninger, innlevering av ubrukke jaktkort og endring av vilkår for jaktlag. Med denne løsningen mener Odda fjellstyre og Røldal fjellstyre at det kan felles 1400-1750 villrein, med betydelig (men uspesifisert) overvekt av voksne bukker.

Utgangspunktet for klagen til HA 226 I/S Laagefjeld er tvil om det faglige og juridiske grunnlaget for vinterjakt, og at vinterjakt på Hardangervidda bør vurderes opp mot naturmangfoldloven. De ber også om en nasjonal strategi for kartlegging og håndtering av skrantesjue i Norge.

De øvrige klagerne støtter klagen fra Odda fjellstyre og Røldal fjellstyre. Odda Storvald HA 296 har i tillegg et alternativt kvoteforslag, og foreslår en fellingskvote på 5000 voksne bukker.

Miljødirektoratet har hørt på forslag om endring av jakttider på villrein i Hardangervidda og Nordfjella villreinområder for 2019 og 2020. Enkelte momenter fra høringsinstansene er mer relatert til fellingskvoten for villreinjakt på Hardangervidda i 2019 enn til tidlig jaktstart, og nevnes derfor her.

I høringsinnspillene peker flere på at det å reetablere villrein i Nordfjella sone 1 raskest mulig er underordnet målet om å ivareta villrein på Hardangervidda. Det har kommet et forslag om mer stabil prøvetaking av voksne bukker over år, noe som forutsetter at det tildeles en fellingskvote fordelt på frie dyr, simler/ungdyr og kalv. I tillegg nevnes det at uttak av mange bukker kan føre til genetisk utarming. Det pekes også på det internasjonale ansvaret Norge har til å ta vare på villrein.

Villreinnemndas vurderinger

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet kunne ikke se at det framkom nye momenter i klagene som ikke ble vurdert da kvotevedtaket ble fattet i april. Villreinnemnda påpeker at klagere ikke har helt sammenfallende forslag til alternativ kvote, og at dette tilsier at oppfatningen ikke er entydig. Videre påpeker nemda at de fleste klagere sannsynligvis har hatt anledning til å gi innspill til Hardangervidda villreinutval i forbindelse med høring på deres kvoteforslag.

Med ti mot én stemme vedtok Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet å opprettholde en fellingskvote på totalt 6000 dyr i 2019, tildelt som rene bukkkort (buk 2,5 år og eldre). I vedtaket påpeker villreinnemnda at dette er en utenkelig kvote i en normalsituasjon der bestandsforvaltning skal ligge til grunn, og at det er gjort i frykt for at Mattilsynet skal ta i bruk vinterjakt for å få testet nok dyr for skrantesjuka.

Miljødirektoratets vurdering

Det har kommet inn en grundig klage fra Odda fjellstyre og Røldal fjellstyre som tar opp mange ulike elementer. Klagen støttes av syv andre aktører som klager på samme vedtak, hvorav enkelte har tilleggsanførsler. I denne saken vil Miljødirektoratet vurdere om fellingskvoten for jakt på villrein i Hardangervidda villreinområde er gjort i tråd med regelverket, herunder prinsippene i naturmangfoldloven. Vi gjennomgår klagernes anførsler for å se om det foreligger nye opplysninger som tilsier at kvotevedtaket bør endres. De anførelsene som ikke er relatert til fellingskvote, for eksempel hva som skjer dersom man oppdager skrantesjuka på Hardangervidda, hva som gjøres med andre hjortedyr, historisk forekomst av skrantesjuka, nasjonal strategi for håndtering av skrantesjuka, og lignende, blir ikke vurdert av Miljødirektoratet i dette brevet.

Behandling av klagene

Klager ber om at klagene på de to nevnte vedtakene vurderes samlet. Det er imidlertid ulik saksgang på disse to klagene. Kvotevedtaket er fattet av Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet som har behandlet klagene og valgt å opprettholde sitt vedtak. Dette vedtaket er derfor sendt til Miljødirektoratet for endelig avgjørelse. Vedtaket om dispensasjon som gir tillatelse til å tildele fellingstillatelser på kun voksen bukk er fattet av Miljødirektoratet som etter regelverket skal vurdere klagen på dette vedtaket i første runde. Dersom direktoratet ikke tar klagen til følge, eller kun tar den delvis til følge, oversendes saken til Landbruks- og matdepartementet for endelig behandling. Selv om Miljødirektoratet vurderer klagene samtidig, må de spesifikke sidene av disse to sakene vurderes separat og behandles som to ulike vedtak, og dermed i to ulike brev. Dette brevet omhandler kun avgjørelse av klagen på fellingskvote for jakt på villrein i Hardangervidda villreinområde 2019.

Etter hjorteviltforskriften § 36 er Miljødirektoratet klageinstans for vedtak fattet av villreinnemnda. Miljødirektoratet samarbeider med Mattilsynet i arbeidet mot skrantesjuka, herunder reetablering av villrein i Nordfjella sone 1. Mattilsynet har fastsatt nivå for sikkerhet for at villreinbestandene ikke er smittet av skrantesjuka, Veterinærinstituttet har sammen UiO og NINA gjennomført modellberegninger for hvor mange dyr som må testes for å oppnå ulike grader av sikkerhet, og med utgangspunkt i disse modellene har Mattilsynet tilrådd uttak av mengde dyr. Selv om Miljødirektoratet har hatt anledning til å komme med innspill, har ikke direktoratet deltatt aktivt i disse vurderingene. I denne saken gjør Miljødirektoratet en selvstendig vurdering av fellingskvoten på Hardangervidda basert på det juridiske og faglige grunnlaget som foreligger.

Skrantesjuka - smitte, opphav og behov for friskmelding

Vi kan ikke se at klager kommer med nye opplysninger om skrantesjuka, men ser at det er behov for klargjøring av enkelte punkter om sykdommen og bekjempelsen av den.

Det har tidligere gått villrein mellom sone 1 og sone 2 i Nordfjella og også mellom Hardangervidda og sone 2. Derfor kan vi ikke utelukke at smitten også finnes blant villrein på Hardangervidda. Veterinærinstituttet har i samarbeid med Universitetet i Oslo og Norsk institutt for naturforskning laget en modell som benyttes for å beregne hvor mange villrein som må testes årlig for at bestanden på Hardangervidda kan friskmeldes for skrantesjuka. Modellen estimerer at vi med det antallet prøver som er testet til nå med 67 % sikkerhet kan si at det ikke er smitte på Hardangervidda. Det er altså dessverre feil at det er dokumentert at villreinbestanden på Hardangervidda er frisk med tilnærmet 100 % sikkerhet. I tråd med før-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9, kan vi ikke forvalte villreinbestanden på Hardangervidda som om den ikke har skrantesjuka.

Klager viser til at det er ønskelig å oppnå 90 % sannsynlighet for at det ikke er skrantesjukessmitte på Hardangervidda. Dette er et mål som er ønskelig å oppnå i løpet av ett til to år, jf. brev fra Mattilsynet datert 26. mars 2019. Før villrein kan flyttes til sone 1, må bestanden dyrene skal hentes fra være friskmeldt, og da med en sikkerhet på 99 %. Å oppnå 99 % sikkerhet for at det ikke er skrantesjuka på Hardangervidda krever testing av langt flere dyr enn vi har gjort til nå. Testing av kalv og ungdyr for skrantesjuka gir liten verdi sammenlignet med testing av voksne dyr, og testing av bukk gir omtrent dobbelt så mye verdi som å teste simler. Det er forventet at reetableringen av villreinbestanden i Nordfjella sone 1 skal skje så fort det lar seg gjøre. Myndighetene, lokalsamfunnet og politikere har dette som et felles mål, og det får konsekvenser for hvor mange dyr som må felles og testes i aktuelle kildebestander. Ved å teste eldre bukker vil vi raskere oppnå 99 % sikkerhet, og dermed raskere kunne benytte dyr fra aktuelle kildebestander til reetablering av villrein i Nordfjella sone 1.

Intensivert prøvetaking gir mulighet til å iverksette smittereduserende tiltak på et tidligere tidspunkt dersom det skulle oppdages skrantesjuka hos villrein på Hardangervidda. Selv om funn av skrantesjuka på Hardangervidda kan bety at kampen mot å utrydde smitten må gis opp, gir en rask oppdagelse av smitte økt mulighet til å begrense smittespredning. Det er flere smittereduserende tiltak som kan være aktuelle å iverksette, hvilke avhenger blant annet av kunnskapsstatus når en ev. smitte oppdages.

Feilskyting og sikker jakt

Med et stort antall fellingstillatelser på kun én kategori dyr vil det utover i jakta kunne bli utfordrende å felle bukk da det er færre igjen i bestanden. Det er et alminnelig krav til jeger at han eller hun vet hvilket dyr det skytes på. At det kun er tillatt å skyte voksen bukk stiller derfor krav til jegers aktsomhet, og til sikker jaktutøvelse dersom mange jegere jakter på samme flokk.

Belastning for voksne bukker

Det påpekes at mange fellingstillatelser på én kategori dyr gir en unødvendig belastning for dyrene. Bukker felles normalt som valgfrie dyr, og selv om antall fridyrkort normalt er langt lavere enn 6000, anser vi belastningen til å være noe sammenlignbar med jaktbelastningen i tidligere år med høy kvote. I 2016 ble det tildelt nesten 15 000 fellingstillatelser på villrein i Hardangervidda villreinområde, hvorav nesten ca. 6800 på simle/ungdyr og ca. 6800 på kalv. Miljødirektoratet vurderer den potensielle midlertidige belastningen på voksne bukker til å være akseptabel i en større sammenheng, hvor bekjempelse av skrantesjuka og reetablering av villrein i Nordfjella sone 1 er målet.

Mattilgang

Klager peker på at færre bukker kan bety dårligere tilgang til mat for simler med kalver. Vi kan ikke utelukke at dette kan bli mer utfordrende dersom det kommer harde vintre. Effekten dette potensielt kan ha på bestanden vil imidlertid være avhengig av beitetilgang før vinteren, vinterens forløp, fellingsresultatet og dermed den bukkeandelen som er igjen i bestanden etter endt jakt. Vi anser imidlertid ikke at det foreliggende kvotevedtaket har nevneverdig betydning for bestandens overlevelse med tanke på tilgang på beite.

Lav bukkeandel relatert til brunst, kalving, naturmangfoldloven og kvalitetsnorm

Erfaringsvis høstes de eldste og største bukkene først, noe som fører til at andelen voksne bukker og deres gjennomsnittsalder reduseres dersom bukkekvoten økes. En lav bukkeandel i bestanden avviker fra det som normalt er ønskelig for villrein, og et av kriteriene for god tilstand i en villreinbestand slik det framgår i forslaget til kvalitetsnorm for villrein. For hjortedyr generelt vet vi at store bukker bidrar til tidlig brunst hos mange hunndyr, noe som gir tidlig kalving neste vår, større kalver påfølgende høst og økt sjanse for overlevelse gjennom vinteren. Hvor mye parrings- og kalvingstidspunktene blir forskjøvet ved uttak av mange voksne bukker kan avhenge av alderssammensetningen på de gjenværende bukkene, og andelen bukker. En forsinkelse kan føre til at kalvene ikke rekker full vektutvikling første sommeren. Kalvens vekt vil imidlertid også avhenge av simlas kondisjon og beiteforholdene. Vi har ikke kunnskap til å kvantifisere disse effektene, og de anses som noe begrenset. Samtidig vet vi at kalvevektene på Hardangervidda er relativt lave, noe som tilsier at man bør være føre-var i forhold til denne usikkerheten.

Med en felling av 1800 voksne bukker i 2019 vil bestanden på Hardangervidda få et bukk-simle forhold på rundt 1:5 medregnet 2,5 år gamle bukker. Dette vil si at andelen bukk over 3 år faller under 0,20. Dette vil kategoriseres som dårlig tilstand etter forslaget til kvalitetsnorm for villrein, forutsatt at det vedvarer så lenge at fem års gjennomsnitt blir under 0,20. Villreinens reproduktive økologi er i utgangspunktet ganske robust for å takle skjeve kjønnsforhold. Det planlegges et uttak som bringer bukk-simle forholdet ned til 1:5, noe som vil si at én voksen bukk i gjennomsnitt må bedekke fem simler. Dette er godt innenfor potensialet hos en polygam art som reinsdyr. Også villreinbukker på 1,5 år kan komme i brunst og bedekke simlene dersom det ikke er eldre bukker i flokken. Miljødirektoratet vurderer derfor at et kjønnsforhold på 1:5 er forsvarlig i en kortere periode. Selv om en lav bukkeandel normalt ikke er ønskelig, tilsier det vi har av kunnskap på feltet at effektene av lav bukkeandel ikke fører til utfordringer for bestandens overlevelse på sikt. Det er forventet at bukkeandelen i bestanden økes etter endt friskmeldingsperiode gjennom målrettet jakt.

Det er fordelaktig å bevare noen storbukker i bestanden på Hardangervidda, og det bør derfor forsøkes å motvirke jaktseleksjon på de største bukkene slik at det forblir noen storbukker igjen i

fjellet selv om bukkeuttaket er stort. Miljødirektoratet oppfordrer til en bevissthet rundt problematikken blant villreinutvalg, jegere og rettighetshavere.

Arealbruk

En reduksjon av eldre bukker og gjennomsnittsalderen til disse kan gi effekter på reinens bruk av randsonene av området, da slik bruk ofte er knyttet til eldre bukker. På den ene siden er det positivt å opprettholde denne bruken i et areal- og beiteressursperspektiv. På den andre siden er dette lite ønskelig i et smittespredningsperspektiv. Det er uvisst i hvilken grad dette arealbruksmønsteret utvikles i enkeltindivider over tid, og i hvilken grad det læres bort mellom individer. Eventuelle langsiktige effekter av dette har en ikke kunnskap om. Vi vet imidlertid at det også er rapportert at ungdyr benytter randsonene på Hardangervidda. Redusert bruk av randsoner vurderes som en av de mest uheldige potensielle negative effektene for forvaltningen og bevaringen av bestanden og dens leveområde på lengre sikt. Det vil kreve bevissthet rundt opprettholdelse av villreinsinteresser i arealbruk og planer i villreinområdet uavhengig av faktisk bruk i årene fremover.

Når det gjelder eksempelet i klagesaken relatert til bruk av området Hardangerjøkulen, fungerer riksveg 7 i dag som en tilnærmet absolutt barriere for at villrein skal krysse vegen sørfra og innta dette området. Vi forventer ikke tilsvarende barrierer som vil hindre bukker i å gjenoppta områdebruk hhv. sør og nord for riksveg 7. Både statlig og lokal forvaltning vil fortsette å jobbe mot et langsiktig mål om mer sammenhengende leveområder for villrein. I den situasjonen vi er i nå ønsker vi imidlertid ikke stor utveksling over sterke barrierer, dette som et føre-var prinsipp i forhold til mulig spredning av smittsom skrantesjuka dersom det skulle finnes andre steder, jf. også naturmangfoldloven § 9.

Involvering

Klager påpeker at ordførerutvalget rundt Hardangervidda ikke er direkte involvert i arbeidet med skrantesjuka bekjempelse, og viser til at ordførerne i Nordfjella er mer involvert. Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet er imidlertid sammensatt av politikere fra alle kommuner med areal innenfor nemndas virkeområde. Villreinnemnda skal arbeide for en langsiktig bærekraftig forvaltning av villreinen og dens leveområder, og vi anser derfor at lokal innflytelse er tilstrekkelig ivaretatt i saken.

Smittorisiko for hanndyr sammenlignet med hunddyr

I Nordfjella sone 1 har det vært testet vel 2400 villrein, hvorav en noe større andel hunddyr. Det er funnet 13 bukker og 6 simler med skrantesjuka. Basert på statistiske analyser av dette materialet er det funnet mellom to og tre ganger høyere sannsynlighet for at bukker er smittet. Dette er resultater som forskingsmiljøene arbeider med å få vitenskapelig publisert. En tilsvarende forskjell med høyere forekomst av skrantesjuka hos hanndyr er funnet på mulhjort og hvithalehjort i USA. Vi vil derfor raskere få kunnskap om smittestatus i bestanden på Hardangervidda ved å teste bukker.

Statlig felling

Klager påpeker at trusler om statlig felling - også kalt vinterjakt - har vært avgjørende for villreinnemndas fellingskvote for 2019. Villreinnemnda påpeker også at de gjør sitt vedtak i frykt for at Mattilsynet skal ta i bruk vinterjakt for å teste nok dyr for skrantesjuka.

I 2018 fikk villreinnemnda en skriftlig bekreftelse av Miljødirektoratet og Mattilsynet om at ekstraordinært uttak i form av statlig felling ikke var aktuelt, jf. brev fra Miljødirektoratet 21. september 2018. I brevet fra Mattilsynet datert 26. mars 2019 legges det stor vekt på hvordan man

kan oppnå god kartlegging på Hardangervidda igjennom ordinær jakt. Det skrives verken om statlig felling eller vinterjakt. Bekymringen for at det skal gjennomføres statlig felling bygger antagelig på det statlige uttaket som har vært gjennomført i Nordfjella sone 2 etter endt jakt i 2018. Dette ble gjennomført grunnet lite felling under jakta, og dermed ble få dyr fra sone 2 testet for skrantesjuka. Både Mattilsynet og Miljødirektoratet ønsker at uttak av villrein på Hardangervidda skal skje gjennom ordinær jakt, og ønsker at vi med dette kan oppnå 90 % sikkerhet for smittefrihet i løpet av ett til to år. Selv om det ikke er gitt noen signaler om statlig uttak av villrein på Hardangervidda i 2019, kan vi forstå at uttaket i Nordfjella sone 2 kan føre til at man opplever vinterjakt som en overhengende trussel. Miljødirektoratet kan likevel ikke se at en slik opplevd trussel om vinterjakt tilsier at fellingskvoten skal endres. Vi ser imidlertid at Mattilsynet, Miljødirektoratet og lokal villreinformvaltning kan ha en enda bedre og tettere dialog framover.

Vurdering rundt fellingskvote

Bestanden på Hardangervidda er overvåket gjennom fellingsdata, fallviltdata, minimumstillinger, strukturtellinger og kalvetellinger. Grunnet ulike forhold, for eksempel vær, er det imidlertid ikke alltid like enkelt å gjennomføre gode tellinger. Det har derfor vært noe usikkerhet rundt bestandsstørrelsen, men ifølge Hardangervidda villreirutval er det svært sannsynlig at bestandsstørrelsen var rundt 7000 dyr før kalving våren 2018. Det ble ikke gjennomført strukturtelling høsten 2018, men det antas at simleandelen i bestanden er på rundt 45 %. Kalv utgjør gjerne rundt 20 % av bestanden, mens den resterende andelen er bukker.

For å klare å dokumentere 90 % smittefrihet i løpet av 2019, ble det da beregnet at det bør testes nærmere 1800 voksne villreinbukker i 2019. Beregningen ble gjort etter dialog mellom forskningsmiljøene og den lokale villreinformvaltningen hvor det ble enighet om å modellere et scenario hvor bestandsstørrelsen over tid skulle holdes på minst 7000 dyr, kalvetilveksten bygges opp, og hvor det skal være omlag 10 % voksne bukker i bestanden etter jakt. For å prøve å nå opp i 1800 bukk felt og 90 % sikkerhet for smittefrihet i 2019, anbefalte villreirutvalget en kvote på 6000 voksne bukker.

En fordel med å tildele kvoten som valgfrie dyr, for eksempel 3500 fridyrskort, er at man vil unngå feilskytinger. Vi kan også forvente en høyere fellingsprosent da det ikke legges begrensninger på hvilke kategorier dyr som kan felles. Fellingsprosenten synker i hovedsak med økt kvote, og det totale antallet fellinger vil derfor ikke variere like mye som kvoten. Dersom jaktuttaket skal bidra til å nå målet om 90 % sikkerhet for at villrein på Hardangervidda er fri for skrantesjuka, vil det imidlertid måtte felles og testes et større antall villrein dersom det er tillatt å felle alle kategorier dyr. Dette fordi det er mer sannsynlig at bukker er smittet med skrantesjuka. Villreirutvalget bemerket i sitt kvoteforslag at de ikke ønsker tildeling av valgfrie dyr da det vil kunne felles andre kategorier dyr på dette, herunder simler. Det er ønskelig at det kun skal felles voksen bukk i 2019 for å nå målene skissert i avsnittet over. Villreirutvalget har analysert fellingsmaterialet i mange år, og basert på deres erfaring mener Miljødirektoratet at villreirutvalget sin vurdering bør veie tungt i denne sammenhengen, og ønsker derfor ikke å endre typen fellingstillatelser fra voksen bukk til valgfrie dyr.

I likhet med villreirutvalget tror ikke Miljødirektoratet at vi kan forvente høyere fellingsprosent enn normalt med en kvote på 6000 voksne bukker. Jakta kan bli vanskeligere da jegeren går glipp av skuddsjanser som følge av at ikke alle kategorier dyr kan felles. Etter hvert som andel bukk i bestanden synker vil jakta også bli mer utfordrende. Med en kvote på ca. samme størrelse som vedtatt for 2019, varierer fellingsprosenten mellom 20 og 30 prosent, det vil si mellom 1200 og 1800 fellinger. Vi tror ikke det er realistisk at det vil felles flere bukker dette.

Klager påpeker at bruken av fellesjaktavtaler kan bidra til økt felling. Miljødirektoratet mener det er positivt at det er ønskelig å få til en bedre kortflyt mellom vald på Hardangervidda. Erfaring fra tidligere kommunikasjon med villreinområdet tilsier dessverre at det utfordrende å få til tilstrekkelig gode avtaler. Vi ser ikke at dette er noe som tilsier at villreinnemndas vedtak skal endres.

Mulighet for friskmelding over flere år

Flere påpeker at det er ønskelig å benytte flere år på å friskmelde villreinbestanden på Hardangervidda i stedet for å felle mange voksne bukker allerede i år. Det kreves imidlertid mange prøver for å kartlegge om skrantesjuka finnes på Hardangervidda. Friskmelding av en så stor bestand er derfor vanskelig å gjennomføre uten å få en midlertidig betraktelig mindre bestand enn i dag, eller en midlertidig betraktelig lavere bukkeandel. Desto flere år man benytter, desto flere prøver må også testes totalt sett for å komme opp i hhv. 90 % og 99 % sikkerhet for at det ikke er smitte i bestanden. Samtidig er det forventet at reetableringen i Nordfjella sone 1 skal skje så fort det lar seg gjøre, og dette får konsekvenser for hvor mange dyr som må felles og testes i aktuelle kildebestander. Med intensivert prøvetaking kan vi få raskere svar på om Hardangervidda er fri for skrantesjuka, og det kan gi oss mulighet til å iverksette smittereduserende tiltak så tidlig som mulig dersom smitte skulle oppdages. Dette er viktig tatt i betraktning Norges internasjonale ansvar for å ivareta villrein.

Det er viktig at kvotevedtaket ikke strider mot naturmangfoldloven § 5 som sier at artene og deres genetiske mangfold skal ivaretas på lang sikt og forekomme i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder. I denne saken er det viktig å vurdere de langsiktige konsekvensene. Med de verktøyene forvaltningen har til å målrettet øke bukkeandelen igjen, kan vi ikke se at en lav bukkeandel får konsekvenser for bestanden i et langsiktig perspektiv. Både nasjonal og lokal forvaltning vil fortsette å arbeide for ivaretagelse av villreinens naturlige leveområder.

Genetikk

Bestanden på Hardangervidda er relativt stor, og negative effekter på genetikken antas å være svært små. I mindre bestander vil en lav bukkeandel kunne bringe effektiv bestandsstørrelse ned på et nivå der tapet av genetisk variasjon går raskere. Da blir varigheten utslagsgivende for effekten. Teorien tilsier at tapet av genetisk variasjon i Hardangerviddabestanden som følge av denne forvaltningsstrategien vil være svært liten.

Kunnskapsgrunnlaget

I tråd med naturmangfoldloven § 8 bygger beslutningen på den best tilgjengelige kunnskapen. Etter funnet av skrantesjuka i Norge, har noen av de fremste forskerne i landet laget flere rapporter om skrantesjuka som bygger på både nasjonal og internasjonal kunnskap. Dette er sammenstilt i flere rapporter publisert av Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM):

- [CWD in Norway. VKM 2016.](#)
- [CWD in Norway - a state of emergency for the future of cervids \(phase II\). VKM 2017](#)
- [CWD - statement 2018. VKM 2018.](#)
- [Factors that can contribute to spread of CWD - an update on the situation in Nordfjella, Norway. VKM 2018.](#)

Villreinbestanden på Hardangervidda har vært en del av det nasjonale overvåkingsprogrammet i mange år. I tillegg følges bestandsutviklingen tett av lokal villreinforvaltning. Bestanden vil bli godt overvåket også de kommende årene, noe som bl.a. gir et godt grunnlag for målrettet forvaltning kommende år.

I forbindelse med jakt er det tilrettelagt for at alle fellinger kan rapporteres fortløpende via Hjorteviltregisteret. Forvaltningen vil derfor kunne følge med på hvor mange bukker som felles underveis i jakta.

Konklusjon

Miljødirektoratet kan ikke se at villreinnemndas kvotevedtak strider mot verken hjorteviltforskriften eller naturmangfoldloven. Villreinbestanden på Hardangervidda vil med vedtatte kvote få en redusert bukkeandel grunnet et høyt uttak av voksen bukk. Beregninger viser likevel at den gjenværende bukkeandelen vil være innenfor det som er nødvendig for å bedekke simlene i bestanden, og at det legges opp til å opprettholde en produksjon som er i samsvar med bestandsplanen for Hardangervidda villreinområde. Effekten en lav bukkeandel vil få på brunsttidspunkt, kalvevekter og kalveoverlevelse kan ikke tallfestes, men effektene kan påvirke kondisjonsparametere som for eksempel vekt over en lengre periode. Effektene anses imidlertid som såpass begrenset at det ikke truer bestandens overlevelse. Med målrettet forvaltning etter endt friskmeldingsperiode, kan andelen bukk i bestanden økes.

Vi oppfordrer jegere, villreinnemnd og villreinutvalg til å støtte oppunder innsamlingen av skrantesjukeprøver, kjevev og slaktevekter fra Hardangervidda villreinområde. Innsamling av kjevev gjøres i samarbeid med NINA som driver bestandsovervåkingsprogrammet for hjortevilt. Kjevene benyttes til aldersbestemmelse, og kan gi god oversikt over nøyaktig alder på bukkene som felles. Rapportering av veide vekter er viktig i årene framover for å ha best mulig grunnlag for å følge med på utviklingen av kondisjonsparametere i bestanden. Det har vært veldig god oppslutning rundt innsamling av skrantesjukeprøver, noe vi håper fortsetter kommende jakt sesong. Alle data kan enkelt registreres via Hjorteviltregisteret sin nettside eller via en app til mobil som skal lanseres før høsten.

Vedtak

Miljødirektoratet opprettholder Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet sitt vedtak om fellingskvote på 6000 voksne bukk (2,5 år og eldre) for jakt på villrein i 2019, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd.

Direktoratets vedtak er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Ivar Myklebust
avdelingsdirektør

Knut Morten Vangen
seksjonsleder

Tenk miljø - velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no.

Kopi til:

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet

Hardangevidda villreinutval

Klima- og miljødepartementet

Landbruks- og matdepartementet

Mattilsynet

Fylkesmannen i Oslo og Viken

Postboks 8013 Dep

Postboks 8007 Dep

Postboks 383

Postboks 325

0030 OSLO

0030 OSLO

2381 Brumunddal

1502 MOSS